

Реалізація тактики звинувачення у знаках вербальної агресії у політичному дискурсі

І. С. Мельниченко, В. О. Захарчук

Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна
Corresponding author. E-mail: arabica240@gmail.com, vikazakharchuk94@gmail.com

Paper received 29.05.20; Accepted for publication 16.06.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-231VIII39-08>

Анотація. Статтю присвячено дослідженню особливостей реалізації тактики звинувачення у англomовному політичному дискурсі, характерною рисою якого виступає демонстрація домінування над опонентом, що у багатьох випадках реалізується через вербальну агресію. У статті досліджено мовні знаки, що використовуються для імплементації тактики звинувачення у результаті чого відбувається приниження політичного опонента, зниження його політичного статусу і звуження його дискурсивного простору.

Ключові слова: політичний дискурс, тактика звинувачення, вербальна агресія, знаки вербальної агресії.

Політичний дискурс вже певний час є предметом пильної уваги лінгвістів, політологів, психологів, де інтерес дослідників прикутий передусім до проблеми взаємодії мови і влади. Політична комунікація як вид мовленнєвої діяльності більшою мірою орієнтований не на передачу інформації, а на пропаганду тих чи інших ідей, емоційний вплив на адресатів комунікації та спонукання їх до певних дій. Тому політична риторика як засіб боротьби за владу все більше набуває агресивного забарвлення. Результати таких досліджень знаходимо у роботах як вітчизняних так і закордонних дослідників [1; 3; 4; 5; 6; 8; 9; 10].

Політична комунікація як і будь-який інший різновид спілкування вимагає від учасників акту спілкування дотримання певних норм і певної дистанції в спілкуванні, а також, як справедливо відмічає І.Ф. Бублик, виконання ними правил зміни комунікативних ролей мовця й слухача [2, с. 109]. Порушення існуючих норм ввічливості справедливо сприймається адресатом як вторгнення в особисту сферу й розцінюється як спроба звизити його дискурсивний простір, тобто як агресивні дії стосовно нього [2, с. 109]. Тактичним ходом є також зниження рейтингу опонента завдяки вказуванню на помилки, негативні сторони в політичній діяльності [7, с. 94]. Така мовленнєва поведінка є основою тактики звинувачення, що залучає висловлювання, які характеризуються високим ступенем негативізуючого впливу на адресата і, тим самим, визначає мету нашого дослідження – аналіз реалізації тактики звинувачення за допомогою мовних засобів.

Комунікативною інтенцією звинувачення, за словами М. Сарновського, є поінформувати мовця, що він вчинив дію, кваліфіковану як злочинну, і функцію кари може виконувати вже саме висловлювання [5]. Слідом за О.В. Дерпак, розрізняємо два типи звинувачення:

- 1) негативна кваліфікація дії впливає із зобов'язуючих норм, суспільних, звичаєвих чи моральних;
- 2) дії кваліфікує сам адресат звинувачення і керується при цьому лише йому знайомими мотивами (наприклад, особистою нехиттю до адресата), і таке звинувачення може бути витлумачене як незаслужене і несправедливе [5, с. 91].

Через специфіку політичного дискурсу можна говорити про об'єднання цих двох типів звинувачення в один, оскільки учасники політичної комунікації використовують найменший шанс для приниження свого опонента

в очах суспільства. Таким чином, навіть найменша провина одного з опонентів розглядається як тяжкий "злочин" і для підтвердження цього залучаються суспільні норми. Доказом цього твердження виступає наступний приклад:

And when you looked into the camera in a debate with Senator Clinton and said, "I will sit down and negotiate with John McCain about public financing before I make a decision," you didn't tell the American people the truth because you didn't (newsweek.com).

У наведеному прикладі Джон МакКейн звинувачує свого політичного опонента саме в порушенні моральних норм (*didn't tell the American people the truth*), хоча, в той же час, поняття правди під час президентських перегонів – з боку будь-якого учасника виборів – є суб'єктивним. Крім того, репліка МакКейна містить семантично надлишкову інформацію, яка, хоч і вводиться сполучником причинності "*because*", не містить причини, а лише повторює висловлене звинувачення.

Звинувачення політичного опонента відбувається також на підґрунті законодавчої бази, а особливо не дотриманні певних законів. Підтвердженням виступає такий приклад:

"President Obama is trying to do the exact opposite of what the law says," Cannon said.

У цьому висловлюванні знаходимо звинувачення Барака Обами у недотриманні законів США, агресивність такого звинувачення підкреслюється лексичною одиницею *exact*, яка привертає увагу аудиторії до дій повністю протилежних тим, які передбачені прийнятими законами.

Акцент на негативних результатах політичної діяльності опозиційних сил є центральною позицією звинувачення в політичному дискурсі. Внутрішньополітичний дискурс характеризується постійним протистоянням опонентів і супроводжується звинуваченням, яке інколи буває безособовим. Простежуємо таку ідею у прикладі, де вживається неозначений займенник *some* на як показник безособовості звинувачення:

That we are in the midst of crisis is now well understood. Our nation is at war, against a far-reaching network of violence and hatred. Our economy is badly weakened, a consequence of greed and irresponsibility on the part of some, but also our collective failure to make hard choices and prepare the nation for a new age.

On this day, we come to proclaim an end to the petty grievances and false promises, the recriminations and worn out dogmas, that for far too long have strangled our politics.

У такому прикладі простежуємо створення негативного ставлення до політичних суб'єктів, результатів їх діяльності через звинувачення у безвідповідальності (*irresponsibility*), жадібності (*greed*), пустих обіцянок (*false promises*), дрібних образах (*petty grievances*), що на думку адресанта (Барак Обама – І.М.) обмежувало політику (*strangled our politics*) і мало негативні результати впливу на економічний і політичний аспекти діяльності.

Поєднання непрямого й прямого звинувачення знаходимо далі: *Virginia, I have just one word for you, just one word. Tomorrow. Tomorrow. After decades of broken politics in Washington, 8 years of failed policies from George Bush, twenty-one months of campaigning, we are less than one day away from bringing about change in America. Tomorrow you can put an end to the politics that would divide a nation just to win an election; that puts reason against reason, and city against town, Republican against Democrat; that asks us to fear at a time when we need to hope.*

Такий приклад демонструє непряме звинувачення з боку Барака Обами у бік політичних опонентів взагалі, які, на його думку, є результатом поділу нації на табори в результаті виборчих перегонів, налаштування республіканців проти демократів, зародження почуття страху у час, що передбачає надію. Однак, у межах наведеного висловлювання простежуємо також звинувачення спрямоване у бік конкретної політичної особи – Джорджа Буша, який, за словами адресанта, відзначився лише вісім'ю роками провального політичного курсу.

Іntenція звинувачення реалізується також в такому висловлюванні: *Palin also fumed over the denouncing of Rush Limbaugh, saying there was a double standard in Obama accepting money from Bill Maher, who Palin said has made misogynistic remarks about her. "Our president is one who is trying to divide our country," Palin said. "He is not in this to unify America and to solidify our place as the exceptional nation in the world. He is trying to divide us based along lines of gender, of religion, of income, even of race."* (newsweek.com)

Кодування інформації в наведеному прикладі відбувається за рахунок повторів (*divide*) й заперечення, які покликані сформулювати в свідомості аудиторії негативний образ президента Обами, підірвати його авторитет у прихильників.

Далі знову простежуємо звинувачення Джоном МакКейном сенатора Обами у неприйнятному ставленні до суспільного майна. Звинувачення вживається двічі в межах одного висловлювання з метою справити на аудиторію сильніший ефект, наголосити на безвідповідальності опонента: *Seeking to suggest that Mr. Obama would hurt the economy and many entrepreneurs, Mr. McCain said, "The whole premise behind Senator Obama's plans are class warfare – let's spread the wealth around."*

"Why would you want to do that – anyone, anyone in America – when we have such a tough time, when these small-business people like Joe the Plumber are going to create jobs unless you take that money from him and spread the wealth around," Mr. McCain said (newsweek.com).

Звинувачення у наведеному констативі підсилено за рахунок протиставлення опонента (Барак Обама) простим американцям (*people like Joe the Plumber*).

Установкою мовця в наступному прикладі є виклик в аудиторії сумніву щодо політичних здібностей адресата:

MCCAIN: Senator Obama, as a member of the Illinois

State Senate, voted in the Judiciary Committee against a law that would provide immediate medical attention to a child born of a failed abortion. He voted against that.

Then there was another bill before the Senate Judiciary Committee in the state of Illinois not that long ago, where he voted against a ban on partial-birth abortion, one of the late-term abortion, a really – one of the bad procedures, a terrible. And then, on the floor of the Illinois State Senate, he voted present. I don't know how you vote "present" on some of that. I don't know how you align yourself with the extreme aspect of the pro-abortion movement in America. And that's his record, and that's a matter of his record (bbc.co.uk).

Стилістичний прийом повторення, вжитий у наведених висловлюваннях, використовується мовцем для привернення уваги до поглядів і дій опонента.

Провідною метою наступного висловлювання також є звинувачення кандидата на пост президента – Барака Обами – в "злочинності" його дій, а саме в зруйнуванні, з точки зору Джона МакКейна, основ демократії. В прикладі увага привертається до сумнівного зв'язку кандидата Обами з Асоціацією громадських організацій (ACORN), що у 2007 році дискредитувала себе в очах американського народу. Таким чином, встановлюється зв'язок (реальний чи уявний) між цією організацією й політичним опонентом Джона МакКейна й здійснюються намагання дискредитувати Барака Обаму та звинуватити його в тих же злочинах, що й ACORN: *We need to know the full extent of Senator Obama's relationship with ACORN, who is now on the verge of maybe perpetrating one of the greatest frauds in voter history in this country, maybe destroying the fabric of democracy* (bbc.co.uk).

Кульмінацію вищезазначеного звинувачення виступає наступний приклад:

MCCAIN: Well, again, while you were on the board of the Woods Foundation, you and Mr. Ayers, together, you sent \$230,000 to ACORN. So – and you launched your political campaign in Mr. Ayers' living room (bbc.co.uk).

Наведене твердження Джона МакКейна підкріплює його звинувачення у зв'язках з сумнівною організацією (*you sent \$230,000 to ACORN*) і наголошує на тому факті, що Барак Обама веде нечесну політичну кампанію, яка вирішується в політичних кулуарах. Така метафора (*you launched your political campaign in Mr. Ayers' living room*) підсилює агресивність усього фрагменту.

Звинувачувальна направленість висловлювання простежується в такому прикладі: *If the economy keeps growing, Obama's new, comfortingly mainstream platform of familiar locker-room exhortations and familiar medium-sized plans will be hard to beat. But as a matter of governing it's fundamentally irresponsible, because it leaves to Republicans the unpopular job of cleaning up the country's fiscal mess, which means we're less likely to even make a start at it until 2013 at best. (If Obama has the electoral upper hand on the budget-cutting question, why would it make political sense for him to cut a grand deal before the election? It's more likely Republicans will back off.)* (newsweek.com)

Вираження звинувачення у бік опонента є можливим за допомогою прикметника *irresponsible* – *"not capable of bearing responsibility; not thinking enough about the effects of what somebody does"* [11, с. 822]. Підсилення звинувачення Барака Обами у безвідповідальності відбувається через використання прислівника *fundamentally*, що виступає інтенсифікатором висловлювання.

Тактика звинувачення реалізується у внутрішньополітичному дискурсі через використання лексичних одиниць з негативно-оцінним значенням, які впливають на операціональний імідж політичного об'єкта: *The federal government is making it increasingly difficult, and prohibitively expensive, for journalists to get files that agencies want to keep secret, despite President Obama's pledge of transparency.*

That's bad news for authors, editors, producers, writers, and publishers, as well as anyone else interested in democratic government. But it is great for ineffective, inefficient, and corrupt federal officials.

Такий приклад демонструє недовіру до демократичної політичної партії і звинувачує останню в некомпетентності, неефективності й корупційності її владних представників. Звинувачення такого типу вказують на звуження дискурсивного простору об'єкту в майбутньому.

Реалізація висловлювань зі звинувачувальною напруженістю в американському політичному дискурсі набуває поширення, що пов'язано з загальним зростаючим невдоволенням у сфері внутрішньої політики Барака

Обами. Очікувані населенням реформи не носять систематичного й вірно спрямованого характеру та викликають, тим самим, шквали обурення з боку населення США: *Cutting deficits costs votes, a mistake Ronald Reagan for one learned not to make (at least not without a Social Security crisis) before coasting to a second term in 1984. In essence, the president seems to have chosen his own reelection over the nation's long-term economic security. Obama comes first. The future he is winning is his own* (nytimes.com).

В межах такого прикладу відбувається звинувачення президента США в недбалому ставленні до своїх громадян, в піклуванні лише про майбутні вибори. Інвективність прикладу посилюється також за рахунок вживання маркерів відчуження (*his own* (2), *he*), які переносять образ президента до кола "чужих", тих хто перестав виступати гарантом прав та свобод громадян США.

Отже, можна зробити висновок, що тактика звинувачення широко реалізується у англomовному політичному дискурсі для дискредитації і приниження політичного опонента, є ефективним засобом представлення опонентів у негативному світлі для пониження їхнього статусу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А.Н. Политический дискурс: прощание с ритуалом / А.Н. Баранов // Человек. – 1997. – № 6. – С. 108 – 118.
2. Бублик І.Ф. Стратегії й тактики вербальної агресії в парламентському дискурсі ФРН / І.Ф.Бублик // Вісник Харк.нац.ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2006. – № 726. – С. 107-110.
3. Власова Е.В. Формы выражения вербальной агрессии в политическом дискурсе / Е.В. Власова // Романо-герм. филология: Мегавуз. сб. научн. трудов. – Саратов: Изд-во Саратовск. ун-та. – 2004. – Вып.4. – С. 246 – 251.
4. Воронцова Т.А. Речевая агрессия: коммуникативно-дискурсивный подход: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора филол. наук. спец. 10.02.19 "Теория языка" / Т.А. Воронцова.– Челябинск, 2006. – 43 с.
5. Дерпак О.В. Конфронтативні мовленнєві жанри: комунікативно-прагматичний та мовний аспекти (на матеріалі української, англійської та польської мов): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / О.В. Дерпак. – К., 2005. – 16 с.
6. Михалёва О.Л. Политический дискурс. Специфика манипулятивного воздействия [монография] / О.Л. Михалёва. М.: Librokom, 2008. – 256 с.
7. П'єсукх О.І. Тактика обвинувачення в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві / О.І. П'єсукх // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія. – 2017. – №27, Т. 2. – С. 93-95.
8. Чудинов А.П. Политическая лингвистика: [учеб. пособие] / А.П. Чудинов. – М.: Флинта: Наука, 2007. – 256 с.
9. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. – М.: ИТДГК "Гнозис", 2004. – 326 с.
10. Dijk T. A. van. Discourse, Opinion and Ideologies / T. A. van Dijk // Discourse and Ideologies. – Clevedon: Multilingual Matters LTD, 1996. – P. 7-37.
11. Oxford Advanced Learner's Dictionary. – Oxford University Press, 2005. – 1780 p.

REFERENCES

1. Baranov A.N. Political discourse: farewell to ritual / A.N. Baranov // Chelovek. – 1997. – № 6. – P. 108 – 118.
2. Bublyk I.F. Strategies and tactics of verbal aggression in FRG parliamentary discourse / I.F. Bublyk // The Journal of V.N.Karazin Kharkiv National University. – 2006. – № 726. – P. 107-110.
3. Vlasova E.V. The form of expression of verbal aggression in political discourse / E.V. Vlasova // Romano-Germanic philology: MEGAVUZ collection of research papers. – Saratov: Saratov University Publication. – 2004. – Issue 4. – P. 246 – 251.
4. Vorontsova T.A. Verbal aggression: communicative and discourse approach: extended abstract of Doctor of Philology Dissertation, 10.02.19 "Theory of Language" / T.A. Vorontsova.– Chelyabinsk, 2006. – 43 p.
5. Derpak O.V. Confrontive language genres: communicative pragmatic and language aspects (based on material of Ukrainian, English and Polish languages) extended abstract of Candidate of Philology Dissertation: 10.02.15 "General Linguistics" / O.V. Derpak. – K., 2005. – 16 p.
6. Mikhaleva O.L. Political discourse. The specifics of manipulative impact [monograph] / O.L. Mikhaleva. M.: Librokom, 2008. – 256 p.
7. Pjetsukh O.I. Blame tactics in the political discourse of the UK parliamentary debates / O.I. Pjetsukh // Scientific journal of International Humanitarian University. Philology. – 2017. – Issue 27, Vol. 2. – P. 93-95.
8. Chudinov A.P. Political linguistics: [textbook] / A.P. Chudinov. – M.: Flinta: Nauka, 2007. – 256 p.
9. Sheigal E.I. Semiotics of political discourse / E.I. Sheigal. – M.: ITDГK "Gnosis", 2004. – 326 p.

The implementation of blame tactics through the signs of verbal aggression in political discourse

I. S. Melnychenko, V. O. Zakharchuk

Abstract. The article is devoted to the study of the peculiarities of the implementation of blame tactics in English-language political discourse, which is characterized by the demonstration of dominance over the opponent, which in many cases is implemented through verbal aggression. The article examines the language signs used for the implementation of the blame tactics, which results in the humiliation of the opponent, the lowering of his political status and the narrowing of his discursive space.

Keywords: political discourse, blame tactics, verbal aggression, signs of verbal aggression.